

ALT ÜST OLDU

Aslında yeraltı diye bir şey yoktur, karşı-kültür ve altkültür hareketleri vardır, tanım yanlışdır, diyerek yazı aslında bitirilebilir. “Yeraltı edebiyatı” kelamını eden Kerouac’ın *Yolda*’sının orijinal rulosunun 2,4 milyon dolara satıldığını düşünürsek, ortada yeraltı falan kalmamıştır zaten.

Tayfun Polat

“Ana akım sana gelir, ama sen yeraltına gitmek zorundasın.”

– Frank Zappa

Yeraltı olma durumunun edebiyat ve müzik alanlarında bir karşılaşmasını yapmaya kalkışacağım bu yazıya girişmeden önce, biraz “yeraltı”ndan bahsetmek istiyorum. Çünkü konu hakkında kafaların karışık olduğunu düşünüyorum ve birkaç tanımlama ışığında ortak bir zemin üzerinde yürüyebileceğimizi düşünüyorum.

“Yeraltı” –daha önceki kullanımları da benzer anlamlar ifade etse de– İkinci Dünya Savaşı sırasında ki direniş hareketlerini tanımlamak için kullanılmaya başladıktan sonra, 60’lardan itibaren sanat çevresinde karşılık bulmuş, karşı-kültür kavramıyla benzeşen olarak. Kelimenin (kavramın) kökeninin “direniş”e dayanması, aslında esas zemini oluşturuyor. Nazilerin baskın güç olmasına karşı yeraltına inen direnişçileri akıldan tutmak lazım. Çünkü yeraltı kelimesi (sıfatı) sanat ortamına transfer olduğunda, baskın gücün yerine ana akım ve popüler kültür geçiyor. Dolayısıyla, yeraltı kültürü ana akımın dışında kalan alternatif sanat hareketlerini tanımlıyor. Yeraltı edebiyatı ise, özellikle Kerouac’ın tanımlamasıyla Beat jenerasyonunu, yasaklı kitapları, yasalara göre suçlu-saldırgan kurguları, tartışmalı kitapları, erotik yayınları ve pornoyu içeren geniş bir alana

yayılıyor.

Ancak tanımın şöyle bir sıkıntısı var, istediğiniz kadar ana akıma direnin ve yeraltına yönelin, her kültürel etkinlik bir çevreye yayılır. Demektir ki, popüler olur, belli bir grup tarafından sahiplenilir (altkültür), kimisi kült mertebesine ulaşır. Yeraltının, toplumun genelinin (ya da avamın) farkındalık seviyesinin altında kalan olsa da, mutlaka bir alıcısı vardır. Kendi popülaritesine sahiptir. Karşı olduğuna yani. Ve bu popülarite sıfır rakamda biraz farkındalık yaratırsa, ana akım tarafından kullanılabilir, pazarlanarak yavaş yavaş zirveye (bestseller, hit...) tırmanacaktır eninde sonunda.

Sadede gelirse, aslında yeraltı diye bir şey yoktur, karşı-kültür ve altkültür hareketleri vardır, tanım yanlışdır, diyerek yazı aslında bitirilebilir. “Yeraltı edebiyatı” kelamını eden Kerouac’ın *Yolda*’sının orijinal rulosunun 2,4 milyon dolara satıldığını düşünürsek, ortada yeraltı falan kalmamıştır zaten. Kaldı ki, internetin yaygın kullanımıyla ana akımın, popüler olanın ve onların mutlak yardımcı kitle iletişim araçlarının bile anlamını neredeyse tamamen yitirdiği bir dünyada, yeraltı muhabbetinin hiç yer yoktur. Ünlü müzik yazarı Simon Reynolds, “Web, gerçek bir yeraltı düşüncesini yok etti. Herhangi biri için herhangi bir şeyi bulmak artık çok kolay, özellikle sahne (scene) emanetçileri gibi kütürtyol olma eği-liminde, aktivist tipler. Ve, finansal ya da duygusal hiçbir bedelin olmadığı bu bağlantısız ve risksiz yöntemle,

bütün bu mp3’ler ve komple albüm bloglarıyla, ne duymak istiyorsan onu duymak tamamen çok kolay,” diyor. (http://www.artandpopularculture.com/Underground_culture)

Bu noktada yeraltı edebiyatının birazcık şansı var, çeviri problemi, işleri yavaşlatabilir. Ama ben zaten kendi dilimde çok tıklanan bir yazar olursam yazdıklarımın başka dillere çevrilmesi de tez olur. Kaldı ki bu sorunun çözümü de uzun sürmeyecek gibi. Eninde sonunda Google Translate’in çevirileriyle dalga geçmeyeceğimiz günleri de göreceğiz. Sonuçta yeraltı edebiyatı denen şey, yaynevlerinin pazarlama faaliyetleri dışında bir anlama sahip değil artık. 60’lar, 70’ler güzelmış ama avangard, yeraltı, kült o zamanda kalmış. Blogların günlük gazetelerin yerini aldığı bir dünyada direnmeye çalışan ana akımken, hangi yeraltından bahsediyoruz?

Her neyse, ben kendi sahama döne-yim artık, müzik. Yukarıdaki düşünceler ve gelinen sonuca bakınca yeraltı müziği diye bir türden de –en azından artık– bahsetmek pek mantıklı değil. Ancak içinde yaşadığımız ve henüz olası pek çok tanım arasından “Hah, budur,” diyerek adlandırmadığımız bu post-sanayi toplumu, hâlâ başka bir forma, düzeye, evreye geçmeye devam ediyorken, yeraltı edebiyatı ile yeraltı müziğini karşılaştırmak henüz tamamen anlamsız bir uğraş olmayacak. Nihayetinde dünya dönüyorysa da, eski alışkanlıklar hemen terk edilemiyor.

İlk önce bir saptamayla başlayalım,